

COVID-19 Salgını Sürecinde Evden Çalışan Bireylerin Mekânsal Müdahaleleri ve Deneyimleri

*

Betül Şahin¹
ORCID: 0000-0001-6653-3246

Gülçin Pulat Gökmen²
ORCID: 0000-0003-1854-7525

Erenalp Büyüktopcu³
ORCID: 0000-0002-1699-8456

Öz

Covid-19 salgını 2020 yılında tüm dünyayı etkilemiş ve insanların gündelik yaşam biçimlerinde belirgin değişikliklere neden olmuştur. Bulaşma riskinin azaltılması ve virüsün yayılma hızının düşürülmesi amacıyla merkezi otoriteler tarafından önlemler alınmış, kısıtlamalar uygulanmış ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından insanlara evde kalma çağrıları yapılmıştır. Bu değişim süreci bazı sektörler, özellikle ofis çalışanları için evden çalışma zorunluluğunu/tercihini de beraberinde getirmiştir. Bu makalede, salgın nedeniyle evlerinden çalışan bireylerin, salgın esnasında evden çalışma koşulları ile çalışma motivasyonlarını artırmak üzere evdeki çalışma mekânlarında yaptıkları uygunlaştırmalar incelenmekte ve değerlendirilmektedir. Bu amaçla farklı alanlarda çalışan 11 kişiyle telefon görüşmeleri yapılmış, yarı yapılandırılmış anket soruları ile evlerindeki çalışma koşulları sorulmuştur. Salgın sürecinde evden çalışma hakkında katılımcıların genel görüşünün olumlu olduğu ancak farklı roller için mekânsal ayrışmaların söz konusu olmadığı durumlarda özel yaşam ve iş hayatının gerekliliklerinin ayrımının zorlaştığı görülmüştür. Araştırma sonucunda salgının getirdiği evden çalışma zorunluluğu veya tercihinin, evde uygun bir çalışma ortamı sağlanmasını gerektirdiği ve çalışma alanının belirlenmesinde evin fiziksel imkanlarının yanı sıra mekânın uygunlaştırılabilirliği ve dış uyaranlardan izole edilebilirliğinin etkisi tespit edilmiştir. Covid-19 salgını sonrasında dünya genelindeki çalışma koşullarında belirgin değişim ve dönüşümler gözlemlenebileceği düşünülürse, çalışma olanaklarının tekrar sorgulanıp evden çalışanlara gerekli çözümlerin sunulması çalışma motivasyonu için önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ev-ofis, çalışma motivasyonu, mekânda uygunlaştırma, covid-19 salgını.

¹ Arş. Gör., Beykent Üniversitesi, E-mail: betulsahin@beykent.edu.tr

² Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, E-mail: ggokmen@itu.edu.tr

³ Arş. Gör., İstanbul Teknik Üniversitesi, E-mail: buyuktopcu@itu.edu.tr

Spatial Treatments and Experiences of Individuals Working From Home During Covid-19 Pandemic

*

Betül Şahin⁴
ORCID: 0000-0001-6653-3246

Gülçin Pulat Gökmen⁵
ORCID: 0000-0003-1854-7525

Erenalp Büyüktopcu⁶
ORCID: 0000-0002-1699-8456

Abstract

The Covid-19 pandemic has affected the world and caused substantial changes in people's everyday lives in 2020. Precautions and restrictions taken by central authorities worldwide brought about the preference or even the necessity of working from home, especially for the office workers. Since the houses are not generally organized to provide all these actions, the need to make some appropriation has emerged, particularly in working spaces. In this article, the working conditions of individuals who work from their homes during Covid-19 pandemic and appropriations made by them on working spaces in their houses in order to increase their working motivation are examined and evaluated via semi-structured interviews conducted via telephone calls with 11 participants. As a consequence of the research, the Covid-19 pandemic-related necessity or preference of working from home requires providing a suitable environment in the home for working. Furthermore, physical conditions of the house, appropriation potential of the working space are used on the determination phase of working space. Considering that significant changes and transformations can be observed in working conditions around the world after the Covid-19 pandemic, it is crucial for work motivation to interrogate working conditions once more and offer solutions for professionals working from home.

Keywords: Home-office, working motivation, appropriation, covid-19 pandemic.

⁴ R. A., Beykent University, E-mail: betulsahin@beykent.edu.tr

⁵ Prof., Istanbul Technical University, E-mail: ggokmen@itu.edu.tr

⁶ R. A., Istanbul Technical University, E-mail: buyuktopcu@itu.edu.tr

Giriş

2019 yılı sonunda Çin’de ortaya çıkan (WHO, 2020) ve tüm dünyaya hızla yayılan Covid-19 salgını insanların gündelik yaşamlarını etkilemiş, evlerindeki yaşam biçimlerinde de bazı değişikliklere neden olmuştur. Halen birçok ülkede merkezi otoriteler tarafından alınan sokağa çıkma kısıtlamaları insanların gün içinde evlerinde geçirdikleri süreyi artırmıştır (The Indian Express, 2021). Buna ek olarak bulaşma riskini minimuma indirmeyi amaçlayan insanlar, zorunlu kalmadıkça evden çıkmamayı tercih etmişlerdir. Covid-19 salgını sebebiyle evlerde bireylerin yaşam koşullarının değiştiği görülmektedir ve normalde gün içerisinde farklı mekânlarda gerçekleştirilen eylem ve görevlerin evden yürütülmek zorunda olması, evin sahip olduğu işlev ve mekânların yeniden düşünülmesine ve düzenlemesine neden olmuştur. Bu koşullarda çoğu kuruluş ve şirket, çalışanlarının evlerinden çalışabilmeleri için düzenlemeler yapmıştır. Tüm bu değişiklikler insanların evlerinde geçirdikleri zamanı artırmanın yanı sıra, yeni ortaya çıkan ihtiyaçlar dahilinde evlerini tekrar düzenlemelerini de gerektirmiştir. Bu makalede, salgın nedeniyle evlerinden çalışan bireylerin, evlerindeki çalışma koşulları ile çalışma motivasyonlarını arttırmak üzere ev mekânlarında yaptıkları değişim ve uygunlaştırmalar incelenmekte ve değerlendirilmektedir.

Çalışmada öncelikle kavramlarla ilgili literatür araştırması yapılmış, konuya ilişkin kavramsal arka plan saptanmaya çalışılmıştır. Katılımcıların bakış açılarını anlamak ve süreçlere dair verileri ortaya koymak açısından niteliksel araştırma yöntemiyle (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41) kurgulanan alan çalışması, değişkenlerin tespitini sağlaması (Corbin ve Strauss, 2008; Maxwell, 2018, s. 30) nedeni ile seçilmiştir. Katılımcılarla telefon aracılığıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilerden evdeki çalışma mekânlarına ilişkin fotoğraflar talep edilmiş, kişinin çalıştığı mekânı ve donanımlarını anlatan bu fotoğraflar araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır.

Salgın Sürecinde Evlerde Yaşama-Çalışma Koşulları ve Bireylerin Mekânı Uygunlaştırma Çabaları

Salgın sürecinde otoriteler tarafından dünya nüfusunun büyük bir bölümünden evlerinde kalmaları ya da belli saatlerde ve ihtiyaçları doğrultusunda dışarı çıkmaları istenmiştir. Aktif yaşamları ile bilinen New York, Roma ve Barcelona gibi büyük metropollerin sakinlerinin toplum sağlığı için evlerinde

kalması, bu şehirlerin hayalet şehir görünümüne büründürmüştür. Bu süreçte evler, daha önceden sahip oldukları farklı eylemlere mekân olmaya başlamıştır. Garber (2020), evlerin salgın sürecinde yeni bir tür belirsizlik kazandığını; barınma dışında ofis, okul, spor salonu, tiyatro, restoran, bar ve kent meydanı olarak da hizmet vermeye başladıklarını, ancak büyüklüğü ne olursa olsun evlerin şimdiye kadar içerisinde tüm gün zaman geçirilmesini karşılayacak kadar çok fonksiyonlu olmadığını ifade etmektedir. Madeddu ve Clifford'un (2020) evin iş ve okul sonrası dönülen yaşam alanı olması salgın sebebiyle değişip evin çok fonksiyonlu bir mekâna dönüşmek zorunda kaldığını ortaya koyması da bunu destekler niteliktedir.

Gün içinde yetişkin profesyonellerin evden çalışmak zorunda kalmaları, çocuk ve gençlerin evde eğitim görmeye başlamaları, ailelerin evlerdeki alan gereksinimlerini değiştirmiş, bireylerin fiziksel çevreyi (evi) yeni gündelik yaşam koşulları ve ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlemelerine neden olmuştur. Bireyler bunları yaparken Feldman ve Stall'ın (1994, s. 172) bahsettiği gibi çevreyi dönüştürürken kendilerini de dönüştürdükleri etkileşimli bir süreç yaşamışlardır.

Mekânda "uygunlaştırma" olarak bilimsel literatürde yer alan bu durum, insanların fiziksel çevre üzerinde sahiplik iddia ettiği, fiziksel çevreyi aktif olarak kullandığı ve nihayetinde bir anlam yarattığı ve ona bağlı hale geldiği süreçleri açıklamak için kullanılan karmaşık bir kavram olarak ele alınmaktadır (Rioux vd., 2017). Konutların aktif kullanımının arttığı salgın sürecinde bu kavram, yeni işlevleri karşılayacak yeni anlamların yaratılması ve bununla ilişkili olarak da sahiplik ve duygusal bağlılık hissini artırarak yorumlanabilir. Uygunlaştırma sıklıkla duygusal bağlılıkla ilişkilendirilmektedir. Evin gündelik yaşamdaki tek çevre olduğu salgın sürecinde, evden çalışma motivasyonunu arttırmak için yapılan düzenlemelerin mekânsal uygunlaştırma olarak ele alınması ve incelenmesi mümkün görünmektedir.

Bireylerin Evden Çalışma Motivasyonu ve Evde Temsil Edilen Yeni Roller

Kentlerdeki gündelik yaşamda iş yerlerinde esneklik sağlayan düzenlemeler, birçok şirkette hem iş hedeflerini karşılamının hem de artan iş talepleri ile kişisel ve aile yaşamına ait ihtiyaçları etkili bir şekilde entegre etmenin bir yolu olarak düşünülmektedir (Rapoport vd., 2002). Ellison (2004)'ın da belirttiği gibi yıllar içerisinde teknolojik imkânların artışı, ekonomik krizler, sosyal yaşam gibi birçok sebeple iş hayatının eve taşınması (ev-ofisler) görülmeye başlanmış olsa da günümüzde salgın bu konuda katalizör görevi görmüştür.

Covid-19 salgınında Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü "Hayat Eve Sığar" kampanyası (Hayat Eve Sığar, 2020) ile gündelik yaşamda kısıtlamalarla karşılaşan ve evde yaşamaya yönlendirilen birçok insan için evden çalışmak, adeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Bulaşma riskinin azaltılması için alınan önlemlerden biri olarak, çalışmalarını uzaktan, bilgisayar ve internet üzerinden, çevrim içi devam ettirebilecek sektörlerdeki çalışanlar evden çalışmaya teşvik edilmiştir. Bloom'un (2020) Amerika'da 21-25 Mayıs tarihleri arasında yürüttüğü bir araştırmaya göre, ülkedeki iş gücünün %42'si tam zamanlı olarak evden çalışmaktadır. Araştırmacı evden çalışmanın işlerin yürüyüp ekonominin canlı kalmasına katkısının yanı sıra sosyal mesafeyi korumaya olanak tanıdığından salgın ile mücadelede önemli rol oynadığını ifade etmektedir (Bloom, 2020). Hubbard vd. (2020)'ne göre salgın sebebiyle İngiltere'de yetişkin iş gücünün yarısından fazlası evden çalışmaya başlamıştır. Benzer şekilde Schwarz vd. (2020) evden çalışmada aktif olarak kullanılan dijital etkileşim formatlarının, mekânsal olarak birbirinden uzak olan bireyler ve çalışma grupları arasındaki alışverişi ve iş birliğini sağladığı, bilgi alışverişinin kapsamını artırdığı, etkileşimleri organize etmek için gereken zaman ve maliyetleri düşürdüğü, coğrafi ve zamansal esnekliğe sahip daha çeşitli çalışma alanlarını mümkün kıldığı ifadeleri ile evden çalışmanın olumlu sonuçlarına dikkat çekmektedir. Randstad insan kaynakları firmasının Mayıs 2020'de 15 ülkede yürüttüğü araştırmaya göre çalışanların %83'ü Covid-19 salgınının getirdiği yeni çalışma koşullarına uyum sağladığını düşündüğünü, %73'ü iş ve aile kaynaklı sorumlulukları arasında daha iyi bir denge oluşturabilmek adına çalışma saatlerini düzenleyebildiğini, %79'u ise salgının beraberinde getirdiği yeni, dijital çalışma koşullarına karşı yeterince hazırlıklı olduğunu belirtmiştir (Randstad, 2020).

Öte yandan, Dingel, vd. (2020) ise evden çalışmaya dair şu noktalara vurgu yapmaktadır; i) meslekler arasında önemli farklılıklar vardır; yöneticiler, eğitimciler ve bilgisayar, finans ve hukuk alanında çalışanlar büyük ölçüde evden çalışabilirken çiftlik, inşaat ve üretim işçileri bunu yapamaz, ii) evde yapılabilen mesleklerde çalışanlar genellikle daha fazla para kazanmaktadır, iii) çalışanın bireysel üretkenliği, evde çalışırken önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

UN News'de (2020), Covid-19'un çalışma hayatını nasıl değiştirebileceğine dair yapılan röportajda, çalışma yaşamının geleceği konusunda danışmanlık yapan Susan Hayter, salgın sürecinde milyonlarca insanın uzaktan çalışması ile alışılmışın dışında olan bu çalışma biçiminin şirketler ve uzman-

lar tarafından kabul görmeye başladığına ve yaygınlaşacağına dair öngörülerini paylaşmıştır. Bu öngörüler ise evden çalışma koşullarının mümkün olan en verimli hale getirilmesinin yakın gelecekte daha da önem kazanacağını habercisi olarak görülmektedir.

Çalışma Motivasyonu Kavramı ve Evden Çalışma Motivasyonu

Çalışma motivasyonu hedefe yönelik performansı başlatan ve sürdüren bir süreçtir. Kavram genel bağlamda, eylemi tetikleyen iç faktörler ve eylemi teşvik eden dış faktörlerle de ilişkilendirilmektedir (Akbaş Tuna ve Türkmen- dağ, 2020). Ayrıca, dikkat dağıtıcı unsurlar ile diğer önceliklerin baskısı karşısında, kişinin belirli bir iş hedefinde ısrar etme kararlarını da etkilediği ileri sürülmektedir (Clark, 2003). Evden çalışma sürecindeki çalışma motivasyonu bazı açılardan işyerindeki çalışma motivasyonu ile benzerlikler göstermektedir. Yapılan çalışmalara göre kişinin çalışma ortamında kendi alanını ve eşyalarını kontrol edememesi motivasyon düşüklüğü, strese bağlı hastalıklar ve işi sabote eden, normal dışı davranışlar gibi olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir (Greenberger ve Strasser, 1986). Çalışanlar ayrıca kendilerini organizasyondaki diğer bireylerden ayırıştırmanın bir yolu olarak kimlik odaklı işaretleme yapmakta ve böylelikle kendilerini ayırt etmiş, alanlarını geri kazanmış olmaktadır (Brown, 2009). Barber'ın (2000) araştırmasına göre ofis çalışanlarının %73'ü, çalışma alanlarını kişiselleştirmenin çalışma motivasyonlarını ve tatminlerini artırdığını ifade etmiştir. Bu ifadeler ve oranlar işten çalışma ile ilişkili olarak ortaya konmuş olsa da evdeki ortak alanlardan birinin çalışma alanı olarak belirlendiği veya evde yeni bir çalışma alanı oluşturulan durumlarda da geçerli olacağı görülmektedir.

Evden çalışma ile ilgili üzerinde durulan en temel iki husus, işte üretkenliğin korunması ve iş-yaşam dengesinin sağlanmasıdır (Bloom vd., 2015). Evden çalışma sürecinde ev ile ilgili bireye düşen sorumluluk ve kısıtlar, Clark (2003)'ün dikkat dağıtıcı unsurlar ve Bloom (2015)'ün iş-yaşam dengesi olarak tanımladıkları konular içerisinde yer almaktadır.

Salgın döneminde gün içerisinde tüm ailenin evlerde birlikte vakit geçirmek durumunda kaldığı ve ailedeki her bireyin alana dair ihtiyaçlarının farklı biçimlerde olduğu görülmektedir. Evin alışılmışın aksine yeni birçok mekânı temsil ettiği bu dönemde, bireylerin farklı sosyal kimliklerini aynı mekân içerisinde ortaya koymak zorunda kaldıkları izlenmektedir. Bir ebeveynin gün içinde evde çocuklarıyla zaman geçirme, çocuklarının ödevlerine yardım edip, beslenme, uyku, banyo vb. bakım kalemlerini gerçekleştirme-

nin yanında yemek yapma, bulaşık ve çamaşır işleri gibi günlük rutinleri sürdürmesi, aynı zamanda da bir işte firma yöneticisi olarak toplantılar düzenlemesi söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda kişinin her yeni işlev için evde yeni bir alan tanımladığı, belli ölçülerde algısal bariyerlere sahip bir yer yarattığı söylenebilir (Goffman, 2020, s. 107). Evde tanımlanan alanın mekânsal sınırlarını oluşturan özellikler görsel veya işitsel olabilir. Bu noktada evin bireyin mahremiyetini koruduğu, kendine ait olan iç mekân ve davet edilen ya da dışarıdan gelenlere gösterilen kamusal mekândan oluştuğu görülmektedir (Marcus, 1992). Bahsi geçen bölge tanımı özel mekân ile kamusal mekân ayrımını aynı mekân (ev) içerisinde gerçekleştirebilmek içindir. Ev için yeni olan bu ayrım, halihazırda birçok farklı mekân tipolojisinde de görülmektedir. Goffman (2020, s. 117)'ın bir otel mutfağı kapısının misafir ve mutfak çalışanları bölgeleri arasındaki sınırı oluşturduğunu ifade ettiği örneğinde aslında özel olan mutfak bölgesi ve burada bölgeye ait olmayanlar tarafından görülmesi istenmeyen şeylerin kamusal olarak tanımlanan misafir bölgesinden ayrılış noktası olarak tanımlanmaktadır.

Covid-19 salgını gibi küresel bir afet durumu nedeniyle ani biçimde evden çalışma düzenine geçen pek çok birey, çalışma motivasyonlarını koruyabilmek ve iş yerlerinde sahip oldukları atmosferi benzer biçimde inşa edebilmek adına bazı yöntemlerden yararlanmaktadır. Kişiler çevrim içi arayüzler ve programlar aracılığıyla iş yerinin fiziksel ortamına yakın şekilde haberleşebilmek ve iş birlikleri sağlayabilmek için çaba gösterirken; evdeki çalışma ortamlarının yeniden organizasyonu üzerine de düşünmektedirler. Bu doğrultuda mekânlarda gerçekleştirdikleri bazı fiziksel müdahalelerle çalışma alanlarını evin içinde gerçekleştirilen gündelik eylemler için tanımlanan alanlardan ayırtmaya çalışmakta (hatta bazen bahsedilen mikro özel ve kamusal alanlar arasında geçiş bölgeleri oluşturmakta), kendilerine iş yerlerine benzer ortamlar yaratmayı denemektedirler. Bu noktada makalede kişiselleştirme başlığı altında toplanabilecek bu hamlelerin çeşitli çalışma alanlarına sahip, farklı nitelikteki ve boyutlardaki konutlarda ikamet eden, evi farklı nitelikte kişilerle paylaşan ve profesyonel olarak çalışan bireyler arasındaki çeşitlilikleri tespit edebilmek, yaşadıkları koşulları ve sorunları ortaya koymak için bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

Alan Çalışması

Alan çalışmasında örneklem salgın sürecinde evlerinde kendilerine bir çalışma alanı tanımlamış, evden çalışan 28-33 yaşları arasındaki genç profesyo-

nellerden seçilmiş ve bu bireylerle telefon üzerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşülen kişilerden evlerindeki çalışma mekanlarına ilişkin fotoğraflar istenmiştir. Elde edilen fotoğraflar aynen kullanılmayıp yorumlanmıştır. Toplam on dört (pilot çalışma 3 kişi) katılımcı ile görüşülmüştür. Pilot çalışmada evden çalışma sürecinde ebeveynin çocuk ile ilgili sorumluluklarının ve çocuğun görsel ve işitsel bir uyarıcı olarak çalışma alanına müdahil olmasının çalışma motivasyonu ve çalışma alanının oluşturulmasında kısıtlar yarattığının görülmesi üzerine, çalışmanın devamı çocuksuz bireylerle yürütülmüştür. Görüşülen kişilerin evde kendilerine ait bir alan oluşturabilmelerinde çocukların kısıtlayıcı rolünün öne çıkması da bu kararda etkili olmuştur.

Araştırmanın yarı yapılandırılmış soru formu nihai haline ulaşmadan önce gerçekleştirilen pilot görüşmelerde iki kişi evde çalışma motivasyonlarını artırmak üzere bir değişiklik yapmadıklarını ifade etse de görüşme sırasında evden çalışmaya uyum sağlayabilmek için yaptıkları bazı düzenlemelerin çalışma motivasyonları ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Pilot çalışma katılımcıları tarafından bitkilerin çalışma alanından görülecek şekilde konumlandırıldığı, uzun çalışma süreleri evden çalışma ortamında kullanılan mobilyalarda aranan ergonomik özellikleri öne çıkardığı, evdeki molarların düzenlenmesinde farklılıklar ve sorunlar olduğu tespit edilmiştir.

Görüşmelerde katılımcıların evlerinde çalışma mekanları, fiziksel özellikleri, koşulları tespit edilmeye çalışılmış, var olan mekanın ne tür mekânsal düzenlemeler sonucunda çalışma ortamına dönüştüğü ve evin hangi alanlarında yaptıkları uygunlaştırmaların çalışma motivasyonlarına katkı sağladığı araştırılmıştır. Katılımcılardan elde edilen çalışma alanlarına ait fotoğraflar ile görüşmede elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Katılımcılardan gelen fotoğraflar araştırmacılar tarafından yorumlanırken katılımcının kimliğine işaret etmemeleri için çizgisel ve siyah beyaz olarak düzenlenerek makalede kullanılmıştır. Ayrıca fotoğraflardan, uzman gözü ile mekânsal düzenlemelerdeki detaylar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcı Profili

Araştırmaya katılan on bir kişinin (altı erkek, beş kadın) altısı lisans, beşi yüksek lisans mezunudur. Araştırma sonuçlarının tek bir mesleğin gerekliliklerine göre şekillenmemesi için katılımcılar farklı çalışma alanlarından seçilmiştir (Tablo 1). Katılımcıların çalışma alanlarına göre dağılımı ise şöyle sıralanmaktadır: iki kişi eğitmen (bir öğretmen, bir öğretim görevlisi), iki kişi rek-

lamcı (bir reklam yazarı, bir sanat yönetmeni), bir kişi şehir plancısı araştırmacı, iki kişi mali denetçi, bir kişi lojistik, iki kişi ise teknoloji-bilişim sektörü çalışanları. Tablo 1’de katılımcıların mesleki deneyim sürelerine de yer verilmiştir. Katılımcıların tamamı 2020 yılı mart ayından itibaren evden çalışmaya devam ettikleri tespit edilmiştir.

Katılımcılardan üçü eşyle, üçü anne ve babasıyla, ikisi ev arkadaşıyla, biri annesiyle, biri anne, baba ve kardeşiyle oturmakta/evini paylaşmakta, biri ise yalnız yaşamaktadır. Ayrıca üç kişinin köpeği, üç kişinin de kedisi vardır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

	Yaş	Cinsi yet	Öğrenim durumu	Çalışma Alanları	Konut Paylaşımı	Evcil hayvanlar	Deneyim süresi (yıl)	Evin m ² ’si
K1	28	E	Lisans	Reklam	Anne, baba	-	3	110
K2	27	K	Yüksek lisans	Eğitim (öğretmen)	Ev arkadaşı	-	4	65
K3	28	K	Lisans	Teknoloji-Bilişim	Anne, baba	-	4	130
K4	27	K	Yüksek lisans	Şehir bölge planlama	Anne	Köpek	3	90
K5	28	E	Lisans	Lojistik	Eş	-	3	95
K6	27	E	Lisans	Finans	Eş	Köpek	5	100
K7	27	E	Lisans	Finans	Anne, baba, kardeş	-	4	120
K8	33	K	Yüksek lisans	Eğitim (akademisyen)	Yalnız	Köpek	10	40
K9	33	K	Yüksek lisans	Perakende	Anne, baba, kardeş	Kedi	10	110
K10	30	E	Yüksek lisans	Teknoloji-bilişim	Ev arkadaşı	Kedi	5	75
K11	31	E	Lisans	Reklam	Eş	Kedi	10	85

Katılımcı Deneyimleri

Görüşme yapılan on bir katılımcının aktardıkları deneyimlere dair veriler kişilere özgü anlatılarla aşağıda sunulmaktadır.

Katılımcı 1 (K1)

Şekil 1. Katılımcı 1'in çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

K1 (28) reklam yazarıdır ve anne babası ile yaşamaktadır (Tablo 1). Çalışma alanı olarak yatak odasını kullandığını ifade etmiştir.

“Lise yıllarımdan kalma çalışma masamı kullanıyorum. Evden çalışmaya başlayınca internet servis sağlayıcıyı değiştirdim ve ethernet kablosu kullanmaya başladım. Çalışırken kahve tüketmeyi sevdiğim için bir kahve makinası satın aldım. Evde geçirdiğim zamanın artmasıyla hobilerime daha çok zaman ayırıyorum ve yatırım yapıyorum. Molalarım balkona çıkıp hava alıyorum.”

K1, salgın döneminde evdeki çalışma alanını geçmiş yıllardan kalan düzenden uyarlamıştır. Görüntüden bahsedilen alanın fiziksel olarak yetersiz kaldığı anlaşılrsa da Katılımcı 1 görüşmede bu duruma değinmemiştir (Şekil 1).

“Fazla rahatlık ve dinlenme alanı ile çalışma alanının aynı mekânda olması, evden çalışma için olumsuz etmenler. Bence evde olan herkes biraz tembelleşiyor. Çünkü iş yerinde herkes seni izler, ancak evde yalnızsın.” Evde olmanın ve evden çalışmanın Katılımcı 1 tarafından rahatlık ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Özellikle çalışma ve dinlenme alanı arasında mekânsal bir ayırım olmamasının bu rahatlık hissini tetiklediği dikkat çekmektedir.

“Olumlu açıdan bakacak olursam evde stres faktörü ve dikkat dağıtıcı unsur daha az, evde sessizlik, sakinliğin olması da odaklanmayı kolaylaştırıyor. Oysa ofiste hep bir arka plan sesi oluyor. Sağlıklı yemek, aile ile zaman geçirme de evde olmanın olumlu yanları. Ancak ofisteki masa tenisi oynama ve arkadaşlarla sosyalleşme gibi aktiviteler evde olunca eksik kalıyor. Ofiste birlikte yemek yerken beyin fırtınası yapabiliyorduk. Bu, yaratıcı bir sektör için çok önemli.”

Katılımcı 2 (K2)

Şekil 2. Katılımcı 2'nin çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

27 yaşında bir öğretmen olan ve ev arkadaşı ile yaşayan (Tablo 1) K2'nin halihazırda yüksek lisans yapıyor olması sebebiyle yatak odasında bir çalışma alanı bulunmaktadır (Şekil 2). Ancak evden çalışma düzenine geçilmesi ile bu alanda bazı uygunlaştırmalar yapmıştır.

“Yeni bir sandalye aldım. Kameradan arkamda kitaplık görüldüğü için kitaplığımı düzenli tutmaya çalışıyorum. Masamın yönünün pencereye dönük olmamasına dikkat ettim. Çok ışık geliyordu.” Bu uygunlaştırmalarda kamerada görünecek alanın düzeni ve çalışma alanı konumunun belirlenmesinde gün ışığının etkisi dikkat çekmektedir.

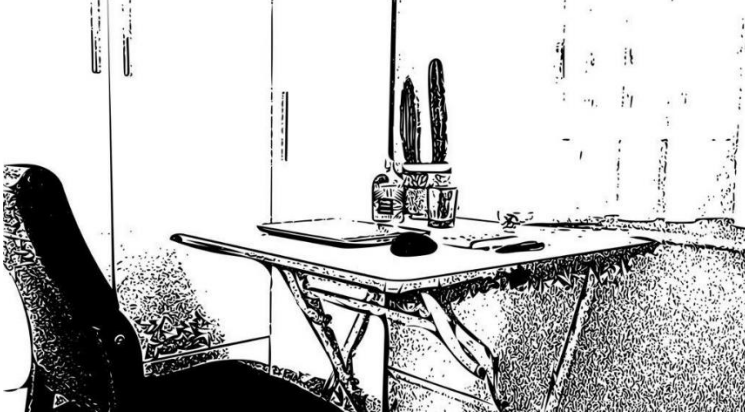
“Etrafımda yapacaklarıma dair daha fazla not bulundurmaya çalıştım. Evden çalışınca okul ortamında kolaylıkla hatırlayacağım şeyleri evde daha rahat hareket ettiğim için unuttuyordum. Daha fazla not alıp onları gözümün önünde bulunduruyorum. Şu anda evde daha fazla bitki var. Çalışırken onları görmek bana iyi hissettiriyor. Odada dikkatimi dağıtabilecek bir şey yaşama ihtimalim düşük, ama evdeyken ders ortasında zil çalabiliyor, kargo gelebiliyor.” Ayrıca evde dikkat dağıtıcı unsurların daha az olduğunu ifade etse de zaman zaman ev ile ilgili sorumlulukların çalışmasını bölebildiğini ifade etmektedir.

“Derste bir şeyler içebiliyor olmak benim için olumlu bir şey. Okula gittiğimde çok gürültülü bir ortamda çalışmam gerekiyor, ancak evde buna maruz kalmıyorum ve bu sessizlik bana çok iyi geliyor.”

K2 evden çalışmayı çalışma ortamının gürültüsünden uzak olması ve çalışma süresince davranışsal esnekliğe daha fazla imkân tanınması sebebiyle olumlu bulmaktadır.

Katılımcı 3 (K3)

İş analisti olan K3'ün (28) çalışma alanı yatak odasındadır (Tablo 1). Salgın öncesi yıllarca yalnız yaşamasına rağmen, evden çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra evde kimsenin olmamasından duyduğu rahatsızlık sebebi ile ailesinin yanına taşınmış ve orada kendine bir çalışma düzeni kurmuştur. Bu durum iş ortamındaki meslektaşlarıyla sosyal etkileşimini ortadan kaldırmakta gibi görünse de salgının getirdiği evde olma zorunluluğunun etkisi ile kişi için olumlu bir durum yarattığı söylenebilir, çünkü evde ailesi ile sohbet olanağı bulmaktadır.

Şekil 3. Katılımcı 3'ün çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

“Masam yoktu masa aldım. Aslında benim için çalışma mekânı pek fark etmiyor. Ama daha kişisel bir çalışma alanı oluşturabilmem açısından iyi oldu. Bir kaktüs aldım ve masamın üzerine koydum. Güzel görünsün, motivasyonumu yükseltsin diye. İşyerinde de masamda bitki vardı.” Çalışma mekânının kendisi için çok önemli olmadığını ifade etse de Katılımcı 3'ün kişisel bir alan oluşturma vurgusu yapması yeni mekânını sahiplenme ve kişiselleştirme çabasına işaret etmektedir (Şekil 3).

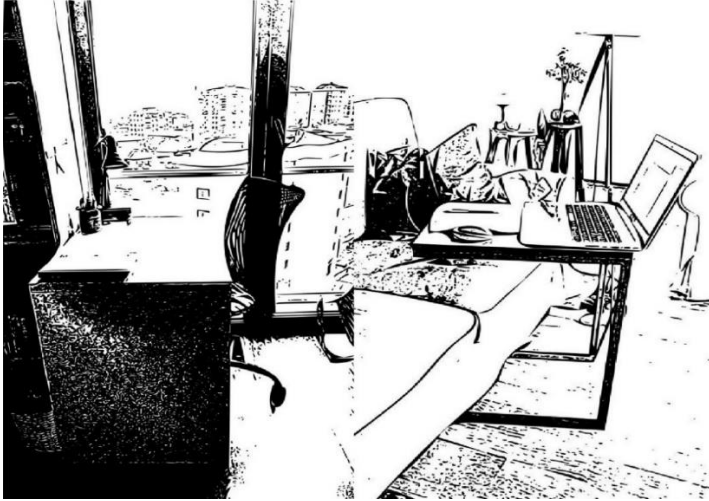
“Molalarımda evin içinde yürüyüş yapıyorum. İş yerinde ya kahve yapıyordum ya da dışarı çıkıp yürüyordum. Fiziksel olarak çok bölünmüyordum. Ofiste biri gelip bir şeyler sorduğunda git diyemiyordum ama şimdi durumumu rahatlatma olarak ayarlayabiliyorum. Sabah enerjimi yolda harcamamış oluyorum.

Gürültünün az olması olumlu etkiliyor. Ofiste daha rahat fikir alışverişinde bulunabiliyordum. Ofiste masam pencereye çok uzaktı, şu an masam pencerenin önüne koydum ve arada camdan dışarı bakıyorum. Ofiste kışın çok üşüyordum ama evde ortamın sıcaklığını kendime göre ayarlayabilirim.”

K3, ofisteki bazı alışkanlıklarını eve taşıyarak sürdürmektedir. Evden çalışma durumunu ofiste müdahale edemediği mekânsal olumsuzlukları da (masanın konumu, ortamın sıcaklığı gibi) kontrol altına alabilmesi açısından olumlu bulmaktadır. Ayrıca ofiste, açık ofis düzeninde çalışıyor olmasının da katkısıyla, fiziksel olarak müdahale ve etkileşime açık durumda olan konumunu evde fiziksel olarak bölünmüyor oluşu ile kıyaslamakta ve evdeki çalışma koşullarını olumlu bulmaktadır.

Katılımcı 4 (K4)

Şehir plancısı olan K4 (27), annesi ve köpeği ile yaşamaktadır (Tablo 1). Yatak odasında konumlanan bir çalışma alanı olsa da zaman zaman salondaki koltukta çalışabilmek için koltuğa yaklaştırılabilen bir çalışma sehpası almıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Katılımcı 4'ün çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

“Normalde çalışma masam camdan dışarı doğru bakıyordu. Kamerayı açtığımda doğrudan odanın içi görüldüğü için konumunu değiştirdim, şu an masam yan bir şekilde duruyor ve duvara doğru bakıyor, bu şekilde hiçbir şey görünmüyor. Ayrıca evden daha iyi çalışabilmek için wifi güçlendirici aldım.”

Evden çalışmanın gerekliliklerinden internete bağlı olma ve kamera açma konuları, katılımcının çalışma alanını yeniden konumlandırmasında ve yeni ürün alım kararlarında etkili olmuştur.

“Çiçek aldık, taşındık. Önceden binaların daha sıkışık olduğu bir yerde otuyorduk. Şimdi evde daha rahat konsantre oluyorum. İşte dikkatimi dağıtan daha çok şey oluyordu. Molalarımda Mila (köpeğim) ile oynuyorum ya da onu dışarı çıkarıyorum. Hatta onunla vakit geçirmek için mola veriyor olabilirim. Köpeğimin gelip ilgi istemesi ya da annemin televizyonu açması dikkatimi dağıtabiliyor.” Evde bulunma süresinin artması kişinin daha ferah bir mekânda bulunma isteğini artırmıştır, evde yaşayan evcil hayvanın molaları belirleyen bir faktör olduğu da görülmektedir.

“Evdeki en güzel şey sessizlik ve rahatlık... İsteddiğimde koltukta da çalışabiliyorum veya canım sıkıldığında konum değiştirebiliyorum. Nerede istersem orada çalışıyorum, ofisteki gibi tek bir yerde çalışmak zorunda değilim.”

Birçok kişi gibi K4 de sessizlik ve rahatlığı evden çalışmanın avantajları olarak nitelendirmektedir.

Katılımcı 5 (K5)

Eşi ile yaşayan operasyonel geliştirme uzmanı K5 (28), daha önce evde bir çalışma alanı bulunmadığını ifade etmiştir (Tablo 1). Evden çalışma zorunluluğu gerektiren bu süreçte depo olarak kullandıkları bir odayı çalışma alanına dönüştürmüştür (Şekil 5). Öncesinde bir süre salondaki masada çalıştığını, ancak rahat edemediğini belirten K5'in bu ifadesi, daha çok ofis ortamlarında dikkat çekilen çalışma alanının kişiselleştirilmesi ile kazanılacak bölgesel hakimiyet gerekliliğinin evdeki ortak alanda çalışılması durumunda da görülebileceğini ortaya koymaktadır.

Şekil 5. Katılımcı 5'in çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

“Masa, ergonomik masa sandalye, ekstra klavye ve fare, bilgisayar yükseltmek için altlık aldım. Sabah geç uyanmak, yolda zaman geçirmemiş olmak, trafik stresi ve zaman kaybindan uzak olmak güne başlarken beni olumlu etkiliyor.” Çalışma sürecindeki ergonomik gereksinimlerini karşılamaya çalışan K5, ev-iş arası gidip gelme zorunluluğunun hayatından çıkması ile zaman kaybı ve stres yaşamamasını olumlu bulmaktadır.

“Ofis sosyal bir ortam. Ofiste çalışma arkadaşları ve ortamı oluyor. Sekiz saatin tamamında çalışmak zorunda olmuyorum, arada boş zamanlarım oluyor. Evde kendi başıma olduğum için daha rahat hareket ediyorum ve bu durum düşüncelerime de yansıyor. Bu nedenle kendimi daha iyi ifade edebiliyorum. Evde molalarımı daha çok mutfakta ve salonda geçiriyorum. İşteyken dışarıya hava almaya inip kahve içiyor, arkadaşlarımla muhabbet ediyorduk. Bu genellikle beni motive eden ve bana iyi gelen bir şeydi.”

Evden çalışmanın en büyük eksikliğini sosyalleşmeye imkan tanınmaması olarak yorumlayan K5, iş arkadaşlarıyla iletişim kurmanın motivasyonuna katkı sağladığını belirtmektedir.

Katılımcı 6 (K6)

Eşi ve köpeği ile yaşayan 27 yaşındaki K6, evden çalışmaya başladıktan sonra kanepeler, kitaplık ve televizyonun bulunduğu ve normalde sık kullanmadıkları odayı çalışma odası olarak kullanmaya başlamıştır (Tablo 1, Şekil 6).

Şekil 6. Katılımcı 6'nın çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

“Çalışma odama masa, kitaplık ve kanepeler aldım. Bir de sandalye alacağım. Güneş ışığının nereden geleceğini düşünüp mekânı düzenledim. Limon ağacı ve bir sürü bitki aldık. Evde bir sürü yeşillik var, bu daha ferah hissettiriyor.

Odadaki eşyaların yerini camın önü açılacak şekilde değiştirdik. Çalışma odasında fazlalık bir dolap vardı, onu attım. Evde motivasyonumu en çok artıran şey, çalışma odam. Buranın dışında zor çalışıyorum. Kendime ait bir çalışma alanı olmazsa olmazım.” Çalışma odasının düzenlenmesindeki en önemli etkenlerin gün ışığı ve ferahlık hissi olduğu, tüm uygunlaştırmaların bu ekseninde yapıldığı görülmektedir. Çalışma alanını şekillendirirken birçok mekânsal değişiklik yapan ve yeni ürünler alan K6'nın çalışma alanına duygusal bağlılığının da arttığı ve bunun çalışma motivasyonuna katkı sağladığı dikkat çekmektedir.

“Bir yıldır köpeğimiz var, bazen gelip ilgi istiyor, kucağıma çıkıyor. Tüm gün ilgilenmiyorum ama arada bir geliyor ve dikkatimi dağıtabiliyor. Aslında onun olması iyi, evde çalışırken en azından iletişim kurduğum bir canlı oluyor. Ofiste en sevdiğim şey, arkadaşlarımla olmaktı, onlarla sohbeti biraz arıyorum. Ben sosyal etkileşimi, muhabbet etmeyi seviyorum, onun eksikliğini hissediyorum.”

İş arkadaşları ile sosyalleşmeyi özlediğini belirten katılımcının bu ihtiyacının evdeki evcil hayvan varlığı ile nispeten karşılandığı anlaşılmaktadır.

Katılımcı 7 (K7)

Şekil 7. Katılımcı 7'nin çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

Çalışma alanını evden çalışmaya başladıktan sonra oluşturan ve yatak odasında konumlandırılan mali denetçi K7 (27), evde ailesi (annesi, babası ve kardeşi) ile yaşamaktadır (Tablo 1).

“Odamda masa yoktu, aldım. Masayı, toplantılarda düzgün görünsün diye arkada duvar olacak şekilde konumlandırdım. Bazen bilgisayar altlığımı alıp balkonda çalışıyorum. Molalarımda uzanıyorum, bazen balkonda oturup kahve içiyorum. Ofisteki molalarda dışarıda arkadaşlarla muhabbet ediyor, hava alıyorduk. Ofiste arkadaşlarımla muhabbet etmeyi özledim.” Evde özel mekânsal bir unsurun kamerada görünmemesi için masasını arkasına duvarı alacak biçimde konumlandırılan ve molalarında balkonda hava almayı tercih eden K7'nin, çalışma sırasında ve molalarında ofisteki pratiklerini devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir.

“Evden çalışırken sabah 9'da uyanıp bilgisayarı açıyorum. Yol derdim yok, kıyafet serbest. Evde kapı çalınca bazen dikkatim dağılıyor. Ofiste insanlarla yüz yüze olmak daha iyiydi, onun eksikliğini hissediyorum. Bazı sorunları daha zor çözüyorum.”

Katılımcı evden çalışmanın işe giderken harcanacak zamanı ortadan kaldırması ve rahatlık sağlamasına karşın sosyalleşme ve sorun çözme açısından ofis ortamı kadar zengin bir imkân sunmadığına işaret etmektedir. Kendi söz etmesine de Şekil 7'de K7'nin masasında küçük bir kaktüs bulunması, çalışma ortamında kendisi için bir kişisel alan yaratma çabasında olduğunu anlatmaktadır.

Katılımcı 8 (K8)

Akademisyen olan K8 (33), köpeği ile yaşamaktadır ve salonundaki yemek masasında çalışmaktadır (Tablo 1). “Masaya bilgisayarı koyup çalışıyorum, iş için lazım olunca. Zaten evde masayı yerleştirebileceğim başka bir alan yok. Hatta masam çok büyük, yarısı ofis, yarısı yemek masası olabilir. Bazen ekrandan görünecek konumumu ayarlarken masayı biraz itip çekmem gerekiyor ya da evin dağınık olmasına göre masa da oturacağım yeri değiştiriyorum. Nadiren balkonda çalışıyorum.” K8'in 1+1 evinde masayı yerleştirebileceği başka bir yer olmadığı için, çalışma alanını zorunlu olarak salonda oluşturduğu görülmektedir (Şekil 8).

Şekil 8. Katılımcı 8'in çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

“Çiçeklerimi düzenledim, tavandan sarkıttım. Bakınca kendimi mutlu hissediyorum, bu halini seviyorum. Evde bir yerde dağınıklık gördüğümde bu beni rahatsız ediyor, işim olsa bile onu düzenliyorum. Evi şimdiye kadar hiç olmadığı biçimde çok kullanıyorum ve evdeki işim artıyor. Evde alan açmak ve evi ferahlatmak için az eşya bulunmasını istiyorum. Evde molaların arasında çalışıyor gibiyim; köpeğimle ilgileniyorum, kendime çay-kahve hazırlıyorum, bir şeyler atıştırıyorum.” Evdeki çalışma ortamında ferahlık hissi ve düzen ihtiyacına dikkat çeken K8, ev işlerinin zaman zaman çalışmasını aksattığını ifade etmiştir.

“İşte çalışmanın en çok özlediğim yanı arkadaşlarla kapı önlerinde, bahçede, balkonda sohbet etme durumları. Evden çalışınca daha geç kalkabiliyorum, eğer gün içerisinde işim yoğun değilse dışarıdaki işlerimi halledebiliyor olmak da evin olumlu yanlarından, ama ofiste odam dışarıya bir adım mesafesindeydi.”

Katılımcı açısından sosyal etkileşim iş ile ilgili en çok özlem duyulan konu iken, evde olmanın getirdiği zamansal ve mekânsal esneklik olanakları olumlu bulunmaktadır.

Katılımcı 9 (K9)

Çalışma alanını salondaki yemek masası olarak belirleyen K9 (33) annesi, babası ve kedisiyle yaşamaktadır (Tablo 1). “İnternet önceliğimdi iyi bir internet paketi aldım. Kamera açmam gerektiği için arka fonu beyaz olan bir yeri

çalışma alanı olarak tanımladım. Bazen katlanan laptop standı ile koltukta ya da yatakta çalışıyorum.” İnternet bağlantısı ve kameradan görünecek boş bir arka plan, K9 için evden çalışmanın gereklilikleri olarak görülmektedir ve çalışma alanını bu temellere göre şekillendirmiştir (Şekil 9).

Şekil 9. Katılımcı 9'un çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

“Molalarım evdekilerle sohbet ediyorum, bir şeyler yiyorum ya da kedi ile ilgileniyorum, ev içerisinde yürüyorum, arada balkona hava almaya çıkıyorum. İşte çalışma masalarında insanlarla sohbet ediyordum ya da kahve içmek için ortak alana gidiyordum, sigara içenlerin yanında bahçeye çıkıyordum. Ofiste mola versem kimsenin gözüne batmazdı ama şimdi evde mola vermeyi unuttuyorum veya mola verince kendimi kötü hissediyorum.” K9, molalarında sosyal iletişim ve hareketlilik açısından işyerindeki alışkanlıklarını evde de sürdürmektedir. Ancak mola verme sıklığı ve evden çalışırken mola verdiğinde suçluluk hissetmesi ofisteki alışkanlıklarından farklılaşmaktadır.

“Bence evden çalışmak bir lüks ve bunun için mutluyum. Stres seviyem azalıyor. Evdekilere, kedime ve kendime daha fazla zaman ayırıyor, yolda vakit kaybetmiyorum. Bir de koltukta oturup çalışabilmenin rahatlığı var. Bir sürü insanla aynı ortamı paylaşmak zorunda değilim.”

Katılımcı 10 (K10)

Teknoloji ve bilişim sektöründe danışmanlık yapan 30 yaşındaki K10, ev arkadaşı ve kedisi ile yaşamaktadır (Tablo 1). “Daha iyi bir internet sağlayabilmek için modemi değiştirdim, odamda okuma alanı oluşturdum, kendime sallanan bir sandalye satın aldım. Mutfaktaki sandalye yerine iyi bir sandalye aldım, bazen orada çalışıyorum. Hep aynı noktada çalışmak benim için sıkıcı oluyor, evde monotonluk beni etkiliyor, işim gereği hareketliydim ve farklı konumlarda çalışıyordum. Bu nedenle evde oturarak çalışmak ve hareketsiz kalmak beni kötü etkiliyor. İnternet ya da elektrik ile ilgili sıkıntılar da olumsuz etkiliyor (Şekil 10).” K10, evde sabit bir çalışma alanı olsa da çevrim içi çalışma öncesi farklı firmalara giderek danışmanlık verdiği için bu mekânsal değişiklik alışkanlığını sürdürürebilmek için evde de zaman zaman mekân değişikliği yapmaktadır.

Şekil 1. Katılımcı 10'un çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğraf esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

“Evde molalarda 20 dakikalık diziler izliyorum, temiz hava almak için cama çıkıyorum ya da dışarıda kısa bir yürüyüşe çıkıyorum veyahut kedimle ilgileniyorum. İsteyken, molalarda açık alanda arkadaşlarımla sohbet ediyordum. Evden çalışmayı tercih ederim ama dışarıda sosyal aktivite olmaması sıkıntı oluyor. İşte sosyalleşmek, aralarda arkadaşlarımla sohbet etmek, daha kaliteli kahve ve yemek tüketebilmek genel olarak motivasyonumu artırıyordu. Bilgi işlem ile ilgili bir sıkıntı olduğunda hemen çalışanlara ulaşabilmek ve hızlı çözüm alabilmek iyiydi. Ev ortamı daha rahat, daha çok uyumaya imkan sağlıyor ve bir müşteri ile karşılıklı iletişime göre de daha az stresli. Ev, bildiğim bir ortam ve bu rahat hissettiriyor.”

Katılımcı 11 (K11)

Reklam sektöründe sanat yönetmeni olan K11 (31), eşi ve kedisi ile yaşamaktadır (Tablo 1). “Yemek masasının bir tarafı çalışma alanım, modern dik-dörtgen bir ahşap masa. Açıkçası çalışma masasından daha konforlu. Yemek masasının yarısını işgal ettim, masanın yanına gitar ve amfimi de yerleştirdim, arada molalarda gitar çalıyorum. Bilgisayar başında çok fazla vakit geçirdiğimden eşimin yüzünü görmek için salona geçtim. Bazen kanepeye geçiyor, birbirimizle muhabbet edebiliyoruz yoksa ben mağaraya kapanır gibi içeride bir odada ömrümü tüketiyorum.” Uzun çalışma saatleri sebebiyle ayrı bir odada çalıştığına eşi ile görüşemediğini ifade eden K11, alan olarak yarısını kullandığı salondaki yemek masasının çalışmayla ilgili tüm ihtiyaçlarına yanıt verdiğini düşünmektedir (Şekil 11).

Şekil 1. Katılımcı 11'in çalışma alanı (Kaynak: Katılımcının paylaştığı fotoğrafı esas alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

“Ajansa gitmekle kaybedilen vakit ve eforun bana kalması mükemmel bir motivasyon. Belim, sırtım başım vs. ağrıdığımda hemen 10 dakika kanepeye uzanıp geri kalkabiliyorum. Dilediğim zaman uzanıp dinlenebilmek, rahat kıyafetler giyebilmek, sesli müzik dinlemek, dilediğim şeyleri yiyebilmek, masada atıştırmalık yemek, sigara kahve içmek... Güzel bir kahve makinesi aldık, ajansın bulaşık suyu filtre kahvesine muhtaç kalmamak çok güzel. Hayatım boyunca evden çalışabilirim.”

Katılımcı, evden çalışmanın zaman ve enerji kaybını engellemesini işinde motivasyon gerekçesi olarak görmektedir. Evde olmanın sağladığı hareket serbestliği, molalarda uzanarak dinlenebilme, çalışma esnasında yemek yeme, sigara içme, sesli müzik dinleme gibi eylemleri gerçekleştirebilme gibi imkânlardan çok memnun olan K11, ofiste çalışmaya dair hiçbir olumlu özellikten bahsetmemiştir.

Değerlendirme: Evlerde Çalışma Motivasyonunu Artırmak için Mekanlarda Yapılan Uygunlaştırmalar

Salgın süreci öncesinde evde çalışma alanı olmayan bireylerin, salgında evden çalışma zorunluluğu yaşanması nedeniyle evlerinde çalışma eylemine uygun düzenlemelere gittikleri, bazılarının yaşama ya da uyuma mekânları içinde bir köşe oluştururken, bazılarının bir odayı çalışma odasına dönüştürdüğü görülmektedir. Bunların yanı sıra bitki vb. nesnelere çalışma eylemi ile doğrudan ilişkisi olmayan, ama mekânda konforu artıran uygunlaştırmalar yapmaları, Graumann'ın (1976) uygunlaştırmayı bir şeyi kendisininmiş gibi alma veya kendine ait bir şey yapma eylemi veya süreci olarak tanımlamasıyla da benzerlik göstermektedir.

Almaiah vd. (2020) bilgisayar, ağ, iletişim altyapısının niteliğinin çevrim içi çalışma-öğrenme için önemine dikkat çekerken düşük internet hızı ve yetersiz altyapının aksaklıklara sebep olabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamı evden çalışma sürecinde internet bağlantısına ihtiyaç duyduklarını aktarmış ve birçoğu sorunu çözmek amacıyla sinyal güçlendirici, bağlantı kablosu gibi bağlantı kalitesini artırmaya yönelik ürünler almak ya da internet paketini değiştirmek gibi bağlantıyı iyileştirecek düzenlemeler yaptıklarından bahsetmişlerdir.

Tablo 2. Katılımcı deneyimleri özeti

Çalışma mekanı	Ürün satın alma	Evden çalışma			İşyerinde çalışma		
		Olumlu	Olumsuz	Molalardaki yeni eylemler	Olumlu	Olumsuz	
K1	Yatak odası	İnternet (hizmet)	İş stresinin ve dikkat dağıtıcı unsurların azalması	Çalışma ve dinlenme alanlarının iç içe olması	Aile ile zaman geçirme	Sosyal etkileşim ve paylaşım ortamı	Gürültü
K2	Yatak odası	Mobilya (Sandalye), bitki	Davranışsal esneklik	İş organizasyonu	-	-	Gürültü
K3	Yatak odası	Mobilya (Masa), bitki	Çalışmanın kesintiyi uğramaması	-	-	Sosyal etkileşim ve paylaşım ortamı	Ortama müdahale edememe
K4	Yatak odası ve salon	İnternet (güçlendirici), bitki	Sessizlik, rahatlık	Dikkat dağıtıcı seslerin varlığı	Yürüyüş yapabilmek	-	-
K5	Çalışma odası	Mobilya (Masa, sandalye), bilgisayar aksesuarları	İş stresinin ve zaman kaybının azalması	Sosyal etkileşim eksikliği	Köpeğini gezdirebilme	Sosyal etkileşim	Ulaşım harcanan zaman
K6	Çalışma odası	Mobilya (Kanepe, kitaplık), bitki	Mekanın motivasyonu artırması	Sosyal etkileşim eksikliği	-	Sosyal etkileşim	-
K7	Yatak odası ve salon	Mobilya (Masa)	Ulaşım zaman harcamama, davranışsal esneklik	Paylaşım ortamının eksikliği	-	Sosyal etkileşim	-
K8	Salon	Bitki	Zamansal ve mekânsal esneklik	Çalışmanın kesintiyi uğraması	Köpeği ile ilgilenme	Sosyal etkileşim ve dış mekana erişim	-
K9	Salon	İnternet (hizmet)	Hanehalkı ile iletişim	Zaman planlaması	Evdekilerle sohbet etme	-	Çok kişiyle aynı ortamı paylaşma
K10	Yatak odası	İnternet (Modem), Mobilya (sallanan sandalye)	İş stresinin azalması ve çalışma konforunun artması	Monotonluk, teknik aksaklıklar	Kedi ile ilgilenme, yürüyüş yapabilmek	Sosyal etkileşim, teknik desteğe ulaşım kolaylığı	-
K11	Salon	İnternet (hizmet),	Davranışsal esneklik, iyi zaman yönetimi	-	Gitar çalma, müzik dinleyebilme	-	Ulaşım harcanan zaman ve enerji

Farklı sektörlerde, lisans ya da lisansüstü olmak üzere farklı öğrenim seviyelerine sahip çalışanların katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların büyük bölümü evden çalışmayı rahatlık, esneklik, zaman kaybının oldukça azalması gibi nedenlerle tercih etseler de genç profesyonellerden oluşan grubun işte çalışırken deneyimledikleri çözüme hızlı ulaşma, sosyalleşme gibi durumların kendileri için önemli olduğunu ve evde bunların yerini tam olarak dolduramadıklarını vurgulamışlardır (Tablo 2). Çalışanların fiziksel olarak bir arada bulunduğu iş ortamındaki kısa iletişim ve yardımlaşma ve tartışmalar işin ilerlemesi için önemli katkı sağlamaktadır (Akbaş Tuna ve Türkmandağ, 2020). Bu bağlamda Bartik vd. (2020)'nin öne sürdüğü, evden çalışma zorunluluğu durumunda yüksek eğitilmiş çalışanların uzaktan çalışmayı tercih ettiği, daha düşük öğrenim seviyesine sahip olanlarınsa yüz yüze çalışmaya ihtiyaç duyduğu savı, görüşme yapılan bu grupta da karşılık bulmaktadır. Genellikle nitelikli bir eğitim almış kişilerden oluşan grubun evden çalışmaya kolaylıkla uyum sağladığı ve evden çalışmayı, esneklikler sağlamanı, işe giderken harcanan zaman kaybının ortadan kalkması gibi nedenlerle olumlu biçimde değerlendirdikleri, molalarda yürüme, müzik dinleme, ev hayvanını gezdirmeye, evdekilerle sohbet etme, uzanma, dinlenme gibi farklı eylemlerle zaman geçirdikleri için kendilerini iyi hissettikleri tespit edilmiştir.

Katılımcıların bir kısmının çalışma sürecinde kamerada görünecek alanda görünmeleri önemseydiği ve alanda buna yönelik düzenlemeler yaptıkları görülmüştür. Kişilerin normalde farklı bir mekânda sergilemeye alışık oldukları bir rolü (mesleki rol) evlerinde sergilemeleri gereken bu durum Goffman'ın (2020, s. 71) set ve kişisel vitrin tanımlarıyla ilişkilendirilerek aynı set (ifade araçlarının görsel kısımları, bilgisayar kamerasının taradığı alan) içerisinde farklı kişisel vitrinleri (oyuncuyu doğal olarak izlemesi beklenen özellikler) sergilemek zorunda kaldıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu ise mekânda bazı uygunlaştırmalar yapılmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

Konutların ölçükleri ve paylaşım durumları irdelendiğinde, fiziksel uygunlaştırmaya ve alan düzenlemesine imkan tanıma bağlamında, konutun kimlerle paylaşıldığının boyutlarından (metrekarelerinden) daha fazla önem taşıyabildiği görülmektedir. Evini ailesiyle paylaşan ve en yüksek metrekare ortalamasına sahip olan (110-130 m² arası) dört katılımcıdan (Katılımcı 1-3-7-9) üçü çalışmak için kendi yatak odalarını düzenlerken, biri ise evdeki ortak yaşama alanını kullanmaktadır. Aileyle paylaşılan evlerde ebeveynlerin ve çalışan bireylerin ayrı yatak odalarına sahip oldukları düşünüldüğünde, çalışanların kullanılmayan bir odayı düzenleyebilme imkanının olmadığı görülmektedir. Evini ev arkadaşı/anne ile paylaşan ve 65-90 m² arası konutlarda yaşayan üç

katılımcının (Katılımcı 2-4-10) tamamı, çalışma alanlarını kendi yatak odaları içerisinde düzenlemektedirler. Yine katılımcıların ev arkadaşları ile ayrı yatak odalarına sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, evlerde uygun ve boş bir oda oluşturma imkanı olmadığı açıktır. Eşiyle yaşayan ve evleri ortalama 85-100 m2 arasında olan üç katılımcının (Katılımcı 5-6-11) ikisinin kullanılmayan veya başka amaçlara sahip ek oda/depo-ardiye gibi mekanlarını çalışma alanına dönüştürdüğü, birinin kullanabileceği ek bir oda bulunmasına rağmen, uzun çalışma sürelerinde eşiyle iletişim kuramayacağı gerekçesiyle ortak kullandıkları yaşam alanında çalışmayı tercih ettiği görülmektedir. 40 metrekarelik evinde yalnız yaşayan Katılımcı 8'in ise, yaşam alanını çalışma alanı olarak düzenlemek durumunda kaldığı anlaşılmıştır.

Evde çalışırken işteki ortama ait birçok gösterge ve uyarandan arınma çabasına rağmen katılımcıların bir kısmı, evdeki diğer insanların sebep olduğu ses, eve kargo gelmesi ya da ev işleri gibi dikkatini dağıtan uyarılar olabildiğini ifade etmişlerdir. Bu durum çalışma alanında bölgeselliğin varlığı ile açıklanabilir. Goffman (2020, s. 107)'in bölge tanımına bakıldığında bölgenin bir ölçüye kadar algıya karşı engellerle çevrili bir yer olması, bireylerin evlerindeki çalışma alanlarında da çevresel uyarıcılardan uzaklaşarak bölgeselliğe ve engellerle çevrili olmaya ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Burada bahsi geçen engeller görsel ve işitsel engellerdir. Bu engelleri ofislerde kapalı odalar ya da açık ofislerde sunta ve masa arası paneller oluştururken, evdeki çalışma ortamında bunların yerini arka plandaki düz bir duvar, ayarlanan kamera açısı ya da kapatılan bir oda kapısı alabilmektedir. Ofis çalışma düzeninde yalıtılmış olma durumu, bireyin kendi alanını ofisteki dış uyarılardan arındırması anlamını karşılar. Evdeki yalıtılmış olma durumu ise çift yönlüdür. Hem iş ile ilgili sorumlulukları aksatmaması için evdeki görsel ve işitsel uyarıcıları engellenmesi, hem de eve atanmış rolün ve mahrem olanın iş bağlamındaki kişiler tarafından görünmesinin/duyulmasının engellenmesi söz konusudur.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun evden çalıştıklarında kendilerine, hobbilerine ya da ailelerine daha çok zaman ayırabildiklerini ifade etmeleri, Rapoport vd. (2002)'un iş hayatında yapılan esnek düzenlemelerin artan iş talepleri ve aile yaşamı arasında denge kurulmasına katkı sağlayacağı ifadesini doğrular niteliktedir. Öte yandan Bloom (2015)'un evden çalışma ile ilgili tanımladığı hususlardan iş-yaşam dengesine dair ifadeleri ile benzer şekilde, çalışma sürecinde evdeki "rahatlık", çalışma ve dinlenme alanlarının bir arada bulunması katılımcıların bir kısmı tarafından olumlu yorumlansa da özel yaşam ve iş yaşamı arasındaki sınırların silikleşmesine sebep olduğu gözlenmektedir.

Sonuç

Salgın döneminde zorunlu olarak gerçekleşen evden çalışma durumu, genellikle bireyler tarafından olumlu değerlendirilmektedir. Uzun bir süredir bu şekilde çalışmanın getirdiği en önemli sıkıntı, daha önce ofiste meslektaşlarla yaşanan sosyal etkileşimin evde olmayışıdır. Evden çalışan profesyoneller evdeki ortamlarını kendilerine ve kameraya uygun bir biçimde düzenlemişler ve çalışma motivasyonlarını yükseltecek şekilde organize etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakarak, genel bir çıkarımla, salgın sürecinde evden çalışan bireylerde çalışma motivasyonunu artırmak üzere yapılan uygunlaştırmalar aşağıdaki paragraflarda özetlenmiştir.

Evden çalışmak iş hayatındaki roller nedeniyle büyük bir çoğunluk için mekânda uygunlaştırmalar yapmayı zorunlu kılmaktadır. Halihazırda çalışma alanı bulunmayan bireyler için fiziksel imkanlar, ortak alanların kullanılabilirliği ve uygunlaştırılabilirliği çalışma alanının belirlenmesinde etkilidir. Evden çalışmada konut alansal büyüklüğü ile evi kimle nasıl paylaştığı konusu çalışma alanının nerede/nasıl oluşturulabileceğini doğrudan etkilemektedir ve evden çalışma pratiklerinin devamlılığında daha etkili olduğu görülmektedir. Evini ailesiyle, ev arkadaşıyla paylaşan bireylerin daha çok salgın dönemindeki mecburiyetler nedeniyle evden çalışmayı sürdürdüğü ve bu durumun devamlılığının salgın sonrası daha zor olabileceği, evinde eşiyile yaşayan bireylerin ise oluşturdukları bireysel/özel çalışma mekânlarını korumalarının daha mümkün olabileceği düşünülmektedir. Gelecekte ofisten veya evden çalışma arasında daha hibrit bir sistemin çok daha yaygın olabileceği görülmektedir. Pek çok şirket bu dönemde yaşanan evden çalışma durumunun şirkete sağladığı getirileri (kira, aydınlatma, ısınma, yemek, servis vb. giderlerden tasarruf, iş saatlerinde esneklik, çalışanın yolda kaybettiği zaman vb.) farkına varmıştır. Hatta Google gibi büyük şirketlerin çalışanlarının evlerine masa, sandalye ve bilgisayar gibi gerekli donanımları gönderdikleri bilinmektedir.

Mekânda yapılan uygunlaştırmaların bireylerin çalışma motivasyonuna veya en azından iş yerinde çalışmaya kıyasla yaşayacakları iletişim, odaklanma ve aidiyet kaynaklı sorunları azaltmaya katkı sağladığı ve olası dikkat dağıtıcı faktörlerin (evde geçirilen zamanın artışıyla birlikte iş yerindekinden daha fazla vakit alan ve emek isteyen yemek hazırlama, bulaşık, temizlik gibi ev işleri; ev kaynaklı hasar ve arızalar, evcil hayvan gibi ev-içi sorumluluklar; konutun paylaşıldığı kişilerle oluşan daha fazla iletişim, paylaşım ihtiyacı vb.) etkilerini azalttığı görülmektedir. Ofiste çalışma sürecinde alınan mola zamanlarındaki mekânsal yer değiştirmeler, evden çalışma sürecinde yerini masa ile

koltuk/kanepe arasında gidip gelme, farklı bir odaya geçme, ev içinde yürüyüş yapma gerçekleştirme ya da balkona çıkma gibi eylemlere bırakmıştır. Salgın sırasında evlerde açık alan ihtiyacı görülmüş, evlerde balkonların varlığı önem kazanmıştır. Salgın sonrasında bu durum, konut tasarımında açık alan kullanımını için balkonun önemini vurgulamaktadır, gelecekte balkonlara konutlarda vazgeçilmez bir mekân olarak yaklaşılması ve buna uygun olarak düzenlemeler yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bundan sonra bireylerin bazı eylemler için uygun büyüklükte balkona yöneleceği, bu durumun balkonlu olan evlere talebi arttıracacağı düşünülmektedir. Evlerin yakın çevresinde nefes alma, tazelenme ihtiyaçlarını karşılayabilecek bahçe, park, yürüyüş yolları, sahil vb. gibi açık hava olanaklarına, sosyal donatı alanlarına ve peyzaj düzenlemelerine olan ihtiyacın ve talebin de benzer şekilde artacağı anlaşılmaktadır.

İş mekânlarında sürdürülebilir sosyal ilişkilerin teknolojik imkanlara rağmen evden çalışmada aynı düzeyde sürdürülemediği görülmektedir. Özellikle salgının yayılım gösterdiği, sokağa çıkma kısıtlamalarının uygulandığı dönemlerde, evden çalışan bireylerin birçoğunda sosyal iletişim konusunda eksiklik hissi ve ofisteki teknik koşulların evlerde yaratılmaya çalışıldığı dikkat çekmektedir. Ev-iş arası ulaşımaya harcanacak zamanın ortadan kalkması, bireyin kendisine ve/veya ailesine daha fazla zaman ayırmasına olanak tanımaktadır. Bu durumun çalışanların evden çalışmayı tercih oranını arttıracacağı düşünülebilir. Ancak özel mekân ve iş mekânının bir arada oluşu, zaman zaman ev ve iş ile ilişkili eylemler arasında yer değişikliklerine sebep olabilmektedir.

Tüm bunlar değerlendirildiğinde, dünya genelinde salgın sonrası çalışma koşullarının farklılaşacağı, çalışanlara bu yönde seçeneklerin sunulabileceği ve çalışma mekânlarına dair olanaklarının sorgulanacağı görülmektedir. Gelecekte işyerlerinin önemli bir bölümünün hibrit çalışma düzenini benimseyebileceği, firmaların evden çalışma konusunda çalışanlarını teşvik edebileceği ve evden çalışma pratiklerinin belirli koşullar altında sürdürüleceği düşünülmektedir. Bu tercih çalışanlar tarafından dile getirilebileceği gibi, işyeri sahiplerinin talepleri de söz konusu olabilecektir. Trafikte beklemekten, zaman kaybetmeden, evlerinden esnek bir biçimde istediği koşullarda ve düzende çalışabildiğini gören kişilerin bu çalışma biçimini istemesi mümkündür. Aynı şekilde evden çalışan elemanlarından daha fazla verim alabilme potansiyelini gören ve işyeri kirası, elektrik, su vb. giderlerinden tasarruf eden iş verenlerin de bu çalışma düzenini bundan sonra da tercih edebilecekleri düşünülmektedir.

Extended Abstract

Spatial Treatments and Experiences of Individuals Working From Home During Covid-19 Pandemic

*

Betül Şahin
ORCID: 0000-0001-6653-3246

Gülçin Pulat Gökmen
ORCID: 0000-0003-1854-7525

Erenalp Büyüktopcu
ORCID: 0000-0002-1699-8456

These The Covid-19 pandemic has affected the world and caused substantial changes in people's everyday lives in 2020. To decrease the risk and speed of transmission, precautions were taken, and restrictions were put into practice by central authorities worldwide. This process brought about the preference or even the necessity of working from home, especially for the office workers. In metropolises affected by the pandemic, most people chose to work from home due to the rising tensions regarding health and insecurity arising from being outside. Working from home became a mediator in transforming houses into workplaces that were not formerly considered as workplaces, increasing the amount of time spent at home, differentiating the actions performed, and consequently expanding the meaning and function of the home. Since the houses are not generally organized to provide all these actions, the need to make some physical or perceptual appropriations have emerged, particularly in working spaces. In this article, the changes and appropriations made by individuals working from their homes due to the pandemic in order to increase their working conditions and working motivation in their homes are examined and evaluated.

Field research which is one of the qualitative research methods through comprehending viewpoints of participants and revealing the data about operations is selected to provide the determination of variables in this study. The participants were 11 young professionals, aged between 28 and 33 and working in distinctive fields. They were asked to define their personal working spaces in their houses during the pandemic period through semi-structured interviews conducted via telephone calls. Since the child's involvement

in the work area as a visual and auditory stimulus creates limitations for the work motivation and working space, the participants included childless individuals.

In the interviews, the kind of spatial arrangements the participants created in their houses as their working environments and which of these arrangements contributed to their work motivation were examined. Photographs of working environments in the houses were requested from the participants, and the data obtained during the interviews were compared in-depth with the photographs taken. It was observed that the general opinion of the participants was positive about working from home during the pandemic, but when there was no spatial distinction regarding different roles, distinguishing between requirements of private and working life became difficult.

Working from home makes it compulsory for most office workers to apply spatial appropriation due to the roles in professional life by transforming a convenient room into the working space or organizing a corner inside their living rooms or bedrooms. Physical possibilities and making optimizations in common areas are effective in terms of defining the working environment for professionals who do not own a personal working space yet. When the size and sharing status of houses are examined, with whom the house is shared is more important than the size in terms of allowing spatial arrangements. It is thought that professionals who share the house with others continue to work from home due to the obligations during the pandemic period which might not be feasible in the post-pandemic process while it may be possible for professionals who live with their partners to protect their personal working spaces.

The spatial transitions during the breaks in the office life had to give way to moving between the table and the couch, going to a different room or the balcony, taking walks in the house in the process of working from home. In the post-pandemic period, this situation may cause the balcony to be seen as a more permanent part of the house and to be arranged accordingly, or to increase the demand for houses with sufficient size balconies. Correlatively, the demand for open-air social facilities or landscapes such as parks, riverbanks, coastline might increase due to the need for more outdoor activities in the surroundings.

Social relations sustained in the workplace cannot be equally maintained while working from home despite all technological equipment. The feeling of deficiency in social communication is noteworthy in most professionals working from home, especially when the pandemic is spread, and curfews

are put into action. Elimination of the time spent on transportation between home and work allows the individuals to create more personal time for themselves and their families. The overlapping of private and working spaces can cause transpositions between home and work-related activities from time to time.

As a consequence of the research, the Covid-19 pandemic-related necessity or preference of working from home requires providing a suitable environment in the home for working. Furthermore, physical conditions of the house, appropriation potential of the working space and isolation degree from outer effects are used on the determination phase of the working space. It can be observed from the data that in the post-pandemic period, some of the workplaces will encourage their employees who can provide a convenient environment to work from home and the employees will have the opportunity to prefer working from home. It is likely that employees might prefer this working model more frequently in consequence of noticing that they are able to work from home in more flexible conditions and arrangements without losing time on traffic or transportation. In a similar way, employers also might prefer the continuity of this model because of observing the potential of getting more efficiency from employees working from home and economizing from expenses such as the rent of office, electricity, heating or water. Considering that significant changes and transformations can be observed in working conditions around the world after the Covid-19 pandemic, it is crucial for work motivation to interrogate working conditions once more and offer solutions for professionals working from home.

Kaynakça/References

- Almaiah, M. A., Al-Khasawneh, A., ve Althunibat, A. (2020). Exploring the critical challenges and factors influencing the e-learning system usage during Covid-19 pandemic. *Education and Information Technologies*, 25, 5261-5280. <https://doi.org/10.1007/s10639-020-10219-y>
- Barber, C. (2000). *Five workplace myths*. Knoll Research.
- Bartik, A. W., Cullen, Z. B., Glaeser, E. L., Luca, M., & Stanton, C. T. (2020). What jobs are being done at home during the covid-19 crisis? Evidence from firm-level surveys (No. w27422). *National Bureau of Economic Research*. <https://doi.org/10.3386/w27422>
- Bloom, N. (2020). How working from home works out. *Stanford Institute for Economic Policy Research*, 1-8.
- Bloom, N., Liang, J., Roberts, J., & Ying, Z. J. (2015). Does working from home work? Evidence from a Chinese experiment. *The Quarterly Journal of Economics*, 130(1), 165-218. <https://doi.org/10.1093/qje/qju032>

- Brown, G. (2009). Claiming a corner at work: Measuring employee territoriality in their workspaces. *Journal of Environmental Psychology*, 29(1), 44-52. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.05.004>
- Clark, R. E. (2003). Fostering the work motivation of individuals and teams. *Performance Improvement*, 42(3), 21-29. <https://doi.org/10.1002/pfi.4930420305>
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Techniques and procedures for developing grounded theory. Basics of Qualitative Research*, (3. bs.). Sage: Thousand Oaks, CA, USA.
- Dingel, J.I., Neiman, B. (2020). How many jobs can be done at home? *Journal of Public Economics*, 189. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104235>
- Ellison, N. B. (2004). *Telework and social change: How technology is reshaping the boundaries between home and work*. Greenwood publishing group.
- Feldman, R. M., & Stall, S. (1994). The politics of space appropriation. I. Altman & A. Churchman (Ed.), *Women and the environment* içinde. (s.167-199). Springer, Boston, MA. DOI: 10.1007/978-1-4899-1504-7_7
- Garber, M. (2020). *Homes actually need to be practical now: One of the ironies of social distancing is that it can put privacy in short supply*. Erişim adresi: <https://www.theatlantic.com/culture/archive/2020/03/finding-privacy-duringpandemic/608944/>
- Graumann, C. F. (1976). The concept of appropriation and modes of appropriation of space. Strasbourg, France. P. Korosec-Serfaty (Ed.), *Proceedings of the 3rd international architectural psychology conference* içinde. (s.113-125).
- Greenberger, D. B., & Strasser, S. (1986). Development and application of a model of personal control in organizations. *Academy of Management Review*, 11(1), 164-177. <https://doi.org/10.5465/amr.1986.4282657>
- Goffman E. (2020). *Günlük yaşamda benliğin sunumu*. (Çev. B. Cezar). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1959).
- Hayat Eve Sığar, (2020), Erişim adresi: <https://hayatevesigar.saglik.gov.tr/>
- Hubbard, P., Reades, J., & Walter, H. (2020). Shrinking homes, covid-19 and the challenge of homeworking. *Town Planning Review*, 92 (1) 3-10. <https://doi.org/10.3828/tpr.2020.46>
- Madeddu, M., & Clifford, B. (2020). Housing quality, permitted development and the role of regulation after COVID-19. *Town Planning Review*, 92 (1) 41-48. <https://doi.org/10.3828/tpr.2020.52>
- Marcus, C. C. (1992). *House as a mirror of self: exploring the deeper meaning of home*. York Beach: Nicolas-Hays.
- Maxwell, J. A., (2018). *Nitel araştırma tasarımı etkileşimli bir yaklaşım*, (Çev. M. Çevikbaş, Nobel Yayıncılık.
- Rioux, L., Scrima, F., & Werner, C. M. (2017). Space appropriation and place attachment: university students create places. *Journal of Environmental Psychology*, 50, 60-68. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.02.003>
- Randstad (2020) Workmonitor Covid-19 edisyonu – Erişim adresi: <https://workforceinsights.randstad.com/hr-research-reports/workmonitor-covid19-june>

- Rapoport, R., Bailyn, L., Fletcher, J. K., & Pruitt, B. H. (2002). *Beyond work–family balance*. Jossey-Bass: Wiley.
- Schwarz, M., Scherrer, A., Hohmann, C., Heiberg, J., Brugger, A., Nuñez-Jimenez, A. (2020). Covid-19 and the academy: It is time for going digital. *Energy Research & Social Science*, 68. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101684>
- Un News. (2020). *Business as Unusual: How Covid-19 could change the future of work*. Erişim adresi: <https://news.un.org/en/story/2020/05/1064802>
- The Indian Express, (2021). *From France to Kenya: Countries that have imposed lockdowns to curb Covid-19 spread*. Erişim adresi: <https://indianexpress.com/article/explained/from-france-to-kenya-heres-a-list-of-countries-that-have-imposed-lockdowns-to-curb-covid-19-spread-7248222/>
- Tuna, A. A., & Türkmendağ, Z. (2020). Covid-19 pandemi döneminde uzaktan çalışma uygulamaları ve çalışma motivasyonunu etkileyen faktörler. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 3246-3260. <https://doi.org/10.20491/isarder.2020.1037>
- WHO (World Health Organization), (2020), Erişim adresi: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.